ואם כן הָכָא נַמִּי לגבי הקדש נאמר שבאמת אינו חייב מנה לאותו אדם, והטעם שאמר שהוא חייב, כיון שאָדָם עָשׂוּי שֶׁלֹּא לְהַשְׁבִּיעַ אֶת עַצְמוֹ, ורצונו שאם יבריא ממחלתו לא יסברו שהוא עשיר, ומדוע אמר רב הונא שמקבלים את דבריו, ומוציאים מנה מהקדש.

מתרצת הגמרא: כִּי קָאָמַר רַב הוּנָא הָתָם – דין זה שאמר רב הונא לגבי הקדש, הוא באופן דְּאותו אדם שלגביו הודה השביב מרע שהוא חייב לו מנה, נָקִיט שְׁטָרָא – מחזיק בשטר חוב נגד השביב מרע, וכיון שגם השביב מרע מודה שהוא חייב לו, מוציאים מידו ונותנים לו.

מקשה הגמרא: אם כדבריך ששביב מרע שהודה חייב כשיש עליו שטר, מִכְּלַל – משמע, דְּרַב וּשְׁמוּאֵל שפטרו את השביב מרע שלא אמר 'תנו', אמרו זאת באופן דְּלֵית שְׁטָרָא, ואם כן קשה, מדוע אם אָמַר 'תְּנוּ', נוֹתְנִין, והרי חוב זה מְלֻוֶּה עַל פֶּה הֲוָה, וְרַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תְּרוַיְיהוּ, מְלֻוֶּה עַל פֶּה, אֵינוֹ גּוֹבֶה לֹא מִן הַיּוֹרְשִׁין, וְלֹא מִן הַלָּקוֹחוֹת, ואם כן אף אם אמר 'תנו' ומוכח שהחוב אמת, מכל מקום אין היורשים חייבים לשלמו.

רב נחמן מבאר באופן אחר את החילוק בין דברי רב הונא לדברי רב ושמואל: אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן, לעולם אין חילוק בין הקדש להדיוט, וְאִידֵי וְאִידֵי – בין לגבי הקדש ובין לגבי הדיוט מדובר דְּנָקִיט שְׁטָרָא, וְלֹא קַשְׁיָא, הָא – בדברי רב הונא לגבי הוצאה מהקדש, מדובר דְּהשטר מְקוּיָּם, ולכן הוא גובה את אותו מנה, וְהָא – בדברי רב ושמואל, מדובר דְּלֹא מְקוּיָּם, ולכן יש חילוק בלשונו, אם אָמַר 'תְּנוּ', קַיְימֵיהּ לִשְׁטָרֵיהּ – קיים בהודאתו את השטר, וגובה בו הלה, אך אם לֹא אָמַר 'תְּנוּ', לֹא קַיְימֵיהּ לִשְׁטָרֵיהּ, ואילו הודאתו לבדה אינה מחייבתו, מחשש שאמר כן כדי שלא להשביע את בניו, ורק אם יקיימנו המלוה יוכל לגבות בו.

הגמרא מבררת את דינם של יתומים הטוענים שפרעו את חוב אביהם: אָמַר רַבָּה, שְׁבִיב מְרַע שֶׁאָמַר 'מָנֶה לְפְלוֹנִי בְּיָדִי', ואחרי שמת האב אָמְרוּ הַיְתוֹמִין פָּרַעְנוּ, נֶאֱמָנִין. אך אם אמר השביב מרע 'תְּנוּ מָנֶה לְפְלוֹנִי', וְאָמְרוּ הַיְתוֹמִין פָּרַעְנוּ, אֵין נֶאֱמָנִין.

מקשה הגמרא: כְּלַפֵּי לַיְיא – להיכן פונה דבר זה שאמר רבה, והרי אֵיפְכָא מִסְתַּבְרָא, אם אָמַר 'תְּנוּ מָנֶה', כֵּיוָן דְּפָסְקָה אֲבוּהוֹן לְמֵילְתָא – כיון שאמר אביהם דבר ברור ומוחלט, אֵיכָּא לְמֵימַר דְּפָרְעֵיהּ – אפשר לומר שאכן פרעוהו, אבל אם אמר האב 'מָנֶה לְפְלוֹנִי בְּיָדִי', כֵּיוָן דְּלֹא פָּסַק אֲבוּהוֹן לְמֵילְתָא – לא אמר דבר ברור ומוחלט, אֵיכָּא לְמֵימַר דְּלֹא פָּרְעֵיהּ, ואינם נאמנים לומר שפרעו לו.

הגמרא מביאה את דינו של רבה באופן שונה: אֶלָּא אִי אִיתְּמַר, הָכִי אִיתְּמַר, שְׁבִיב מְרַע שֶׁאָמַר 'מָנֶה לְפְלוֹנִי בְּיָדִי', ולא אמר לשון 'תנו', וְאָמְרוּ הַיְתוֹמִין חֲזֵר וְאָמַר לָנוּ אַבָּא לפני מותו פָּרַעְתִּי חוב זה לפני שמתי אבא לשלמו, נֶאֱמָנִין. מַאי טַעְמָא, מבארת הגמרא: כיון שכשאמר 'מנה לפלוני בידי' שזו לשון מסופקת, מוכח שלא היה חיובו ברור בעיניו, ויתכן שאחר כך אַדְּכַּר מִידְּכַּר – נזכר שכבר פרע, ונאמנים הבנים לומר שחזר ואמר שכבר פרע. אך אם אמר 'תְּנוּ מָנֶה לְפְלוֹנִי', שזו לשון חיוב גמור, וְאָמְרוּ הַיְתוֹמִין חֲזֵר וְאָמַר אַבָּא פָּרַעְתִּי חוב זה קודם שאמרתי לכם עליו לשון 'תנו', אֵין נֶאֱמָנִין, כיון דְּאם אֵיתָא דְּפָרְעֵיהּ – אם אכן פרע האב, לֹא הֲוָה אָמַר תְּנוּ – לא היה אומר להם מתחילה 'תנו מנה לפלוני', שזו לשון של חיוב מוחלט.

הגמרא דנה בדיני הודאת שביב מרע: בָּעֵי [–הסתפק] רָבָא, שְׁבִיב מְרַע שֶׁתבעו אדם ממון בפני עדים, והוֹדָה לדבריו, מַהוּ, האם צָרִיךְ לוֹמַר 'אַתֶּם עֵדַי', וכמו כל אדם המודה לחבירו אחרי שהלה תובעו, שצריך לומר 'אתם עדי' כדי להוכיח שכוונתו להתחייב בהודאה זו, ולא לְשַׁטּוֹת בתובע, אוֹ ששביב מרע אֵין צָרִיךְ לוֹמַר אַתֶּם עֵדַי, ובטעם שיבואר להלן.

ספק נוסף: שביב מרע המודה בפני עדים שהוא חייב ממון, צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר להם 'כְּתוֹבוּ' כדי שתהיה להם רשות לכתוב שטר על הודאתו, ובסתם אדם שאין העדים רשאים לכתוב שטר ללא ציווי, כמבואר לעיל (מג.), אוֹ שאֵין צָרִיךְ לוֹמַר 'כְּתוֹבוּ'.

מבאר רבא את צדדי הספק הראשון: האם אָדָם מְשַׁטֶּה בְּשָׁעַת מִיתָּה, וממילא דינו ככל אדם העשוי לשטות בחבירו, וצריך לומר 'אתם עדי', אוֹ שאֵין אָדָם מְשַׁטֶּה בְּשָׁעַת מִיתָּה, והודאתו מחייבתו ללא אמירת אתם עדי.

בָּתַר דִּבְעָיָא, הָדַר פָּשְׁטָהּ – לאחר שהסתפק רבא בדינים אלו, חזר ופשטן, לגבי הספק הראשון אמר, אֵין אָדָם מְשַׁטֶּה בְּשָׁעַת מִיתָּה, ואינו צריך לומר בשעת הודאתו 'אתם עדי'. ולגבי הספק השני אמר, דִּבְרֵי שְׁבִיב מְרַע כִּכְתוּבִין וְכִמְסוּרִין דָּמוּ, ואינו צריך לומר 'בתובו', ותיקנו זאת חכמים כדי שלא תיטרף דעתו עליו מחשש שלא יקיימו את דבריו, כמבואר לעיל (קמז:).

משנה

משנתינו מבררת מתי גובה המלוה מנכסים שהיו ביד הלוה ומכרם או נתנם במתנה: הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ בְּשָׁטָר שחתומים בו עדים, אף שלא פירש בשטר שיוכל לגבות מנכסים משועבדים, גּוֹבֶה המלוה מִנְכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים – קרקעות שקנו לקוחות מהלוה לאחר ההלואה, כיון שנכסים אלו השתעבדו למלוה בזמן ההלואה, ושעבודו קדם לקנית הלוקח, וכיון שלשטר החתום בעדים יוצא קול ומתפרסם ענין ההלואה, יכלו הלקוחות לברר ולהזהר מלקנות קרקעות אלו, והם שהפסידו לעצמם בכך שלא ביררו וקנו אותם.

אך הלואות הנעשות עַל יְדֵי – בפני עֵדִים, ולא חתמו העדים על שטר חוב, גּוֹבִין אותם רק מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין – נכסים שביד הלוה עצמו, ולא מנכסים שמכר לאחרים, כיון שללהלואה בעדים וללא שטר אין קול ופרסום, ולא יכלו הלקוחות להזהר מלקנותם.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט תמוז, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... בודאי מותר לעוררו על המבואר בש"ס בכ"מ בחוב וזכות הרב לאנשי מקומו וידוע ג"כ הדיוק דרבנו הזקן בכינוי רב מרא דאתרא שלאמיתתו של דבר הוא הבעל דמקומו וכיון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו ואינו מבקש אלא לפי כחן הרי בודאי שניתנו להרב הכחות למלאות תפקידו זה אלא שצריך הוא להוציאם מן הכח אל הפועל והבא לטהר מסייעין אותו, מובן שלא לדרשא קאתינא אלא שבהנוגע לפועל ובעיקר העיקרים החדרת קיום מצות מעשיות בחיי היום יומים וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל.

הוֹצִיא עָלָיו המלוה שטר שכתוב בו בכְּתַב יָדוֹ של הלוה שֶׁהוּא חַיָּיב לוֹ, וְגוֹבֶה בו המלוה מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין, ולא ממשועבדים, כיון שאין פרסום לשטר שאין בו עדים, וכיון שיתכן שלא ידעו הלקוחות שקרקעות אלו משועבדות, אין גובים מהם.

המשנה מבארת את דין גביית המלוה מהערב: עָרֵב על חוב חבירו הַיּוֹצֵא לְאַחַר חֲתִימוֹם שְׁטָרוֹת – שכתב את התחייבותו להיות ערב לאחר חתימות העדים שבשטר, ואין חתימותיהם מעידות על ערבותו, דינו כערב בכתב יד, וְגוֹבֶה ממנו המלוה רק מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין, כיון שגם בזה אין קול ופרסום לדבר שנעשה ללא חתימות עדים. מביאה בזה המשנה מחלוקת: מַעֲשֶׂה בשטר כזה שחתם בו הערב לאחר העדים, וּבָא לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְאָמַר, גּוֹבֶה בו רק מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין. אָמַר לוֹ בֶּן נַנָּס, באופן כזה המלוה אֵינוֹ גּוֹבֶה לֹא מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים, וְלֹא מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין. אָמַר לוֹ רבי ישמעאל, לָמָּה לא יגבה המלוה מבני חורין, והרי התחייב הערב בשטר. אָמַר לוֹ בן ננס, חֲרֵי בודאי הדין הוא שמלוה הַחוֹנֵק אֶת אֶחָד [–הלוה] בַּשּׁוּק, כלומר אוחזו בכח שיפרע לו את חובו, וּמְצָאוֹ חֲבֵירוֹ, וְאָמַר לוֹ למלוה, הַנַּח לוֹ [וַאֲנִי אֶתֵּן לְךָ את חובו], פָּטוּר אותו אדם שאמר כן, כיון שֶׁלֹּא עָל אֶמּוּנָתוֹ של אותו אדם הֶלְוָהוּ המלוה לאותו אדם, שהרי בשעת ההלואה לא נעשה ערב, ומה שאמר לו שיפרענו היה רק כדי שיניח ללוה, והוא הדין באופן שכשתמנו העדים בשטר עדיין לא נעשה ערב, ומוכח שלא הלוהו מחמת שסמך עליו, אין הערב חייב כלום, הגם שחתם אחר כך על השטר.

מסיים בן ננס את דבריו: אֶלָּא, אֵיזֶה הוּא עֵרֶב שֶׁהוּא חַיָּיב לשלם, זהו כשאומר למלוה קודם ההלואה הַלְוֵהוּ, וַאֲנִי נוֹתֵן לְךָ את המעות, שאם אין הלוה פורע, הערב חַיָּיב, שֶׁכֵּן עַל אֶמּוּנָתוֹ של הערב הֶלְוָהוּ.

וְאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל כששמע את דברי בן ננס, הָרוֹצֶה שֶׁיְּחִכִּים, יַעֲסוֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, לפי שהם דינים עמוקים, שֶׁאֵין לְךָ מְקְצוֹעַ [–זוית] בַּתּוֹרָה יוֹתֵר מֵהֶן, וְהֶן כַּמַּעְיָן הַנּוֹבֵעַ, וְהָרוֹצֶה שֶׁיַּעֲסוֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס, שהוא בקי מאד בדיני ממונות.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בעיקר דין שעבוד: אָמַר עוּלָּא, דִּבְרֵי תּוֹרָה, אֶחָד מְלַוֶּה בְּשָׁטָר וְאֶחָד מְלַוֶּה עַל פֶּה גּוֹבֶה המלוה מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים שביד הלקוחות של הלוה, מַאי טַעְמָא, כיון דִּשְׁעַבּוּדָא דְּאוֹרַייְתָא – שעבוד נכסי הלוה למלוה הוא מן התורה, ולכן אף לאחר שמכרם הלוה או נתנם במתנה עדיין שעבודו של המלוה קיים בהם, ויכול לגבותם. וְאָלָּא לפי זה, מַה הַטַּעַם שֶׁאָמְרוּ במשנתינו שמְלַוֶּה עַל פֶּה אֵינוֹ גּוֹבֶה אֶלָּא מִנְּכָסִין בְּנֵי חוֹרִין, מִשּׁוּם פְּסִידָא – הפסדם דְּלָקוֹחוֹת, שקנו את קרקעות הלוה ולא ידעו שהן משועבדות, ולכן תיקנו חכמים שלא יוכל המלוה בעל פה לגבות מלקוחות.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי, לגבי מְלַוֶּה בְּשָׁטָר נַמִּי נאמר שלא יגבה המלוה מנכסים משועבדים, כדי שלא יפסידו הלקוחות. מתרצת הגמרא: הָתָם, במלוה בשטר, אִינְהוּ נִינְהוּ דְּאַפְסִידוּ אַנַּפְשַׁייְהוּ – הלקוחות הם שהפסידו לעצמם, כיון שיש פרסום להלואה הנעשית בשטר, והיה להם להמנע מלקנות קרקעות שידוע להם שהן משועבדות למלוה. אך להלואה בעל פה אין פרסום, ולא יכלו הלקוחות להזהר.

הגמרא מביאה את דעת החולק על רב הונא: וְרַבָּה אָמַר, דִּבְרֵי תּוֹרָה, אֶחָד מְלַוֶּה בְּשָׁטָר וְאֶחָד מְלַוֶּה עַל פֶּה, אֵינוֹ גּוֹבֶה אֶלָּא מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין, ולא ממשועבדים, מַאי טַעְמָא, כיון דִּשְׁעַבּוּדָא דְּאוֹרַייְתָא – מן התורה אין נכסי הלוה משועבדים למלוה. וּמַה הַטַּעַם שֶׁאָמְרוּ במשנתינו שמְלַוֶּה בְּשָׁטָר גּוֹבֶה מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּנָּעֵל דֶּלֶת בִּפְנֵי לְוִין, שאם לא יהיו הקרקעות משועבדות למלוים, יחששו שימכרם הלוה או יתנם במתנה, וימנעו מלהלוות, וכדי למנוע זאת תיקנו חכמים שהלואה שבשטר גובה ממשועבדים.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי, מְלַוֶּה עַל פֶּה נַמִּי – גם כן יתקנו שיגבו מנכסים משועבדים. מתרצת הגמרא: הָתָם, במלוה על פה, לֵית לֵיהּ קָלָא – אין קול ופרסום להלואה, ולא רצו חכמים לתקן תקנה הגורמת הפסד ללקוחות.

אדם שמת והניח כמה בנים, מקבל הבכור פי שנים בירושה, שנאמר (דברים כא יז) 'כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ'. אמנם דרשו חכמים (לעיל קכה:) שבכור נוטל פי שנים רק בדברים שהיו מצויים ביד האב כשמת, ולא בדבר שהיה רק 'ראוי' לבוא לידו, כגון ירושה שעדיין לא זכה בה האב בחייו. מקשה הגמרא על רבה: וּמִי אָמַר רַבָּה הָכִי – וכי יתכן שרבה אמר ששעבודא לאו דאורייתא, וְהָא אָמַר רַבָּה לעיל (קכה:) לגבי יורשים שגבו את חוב אביהם מהלוה לאחר מיתת אביהם, והנידון הוא האם הבכור מקבל פי שנים, שאם גָּבוּ קַרְקַע, כיון שכבר בחיי האב היתה משועבדת למלוה, הרי זה כאילו היתה מוחזקת בידו ויֵּשׁ לוֹ לבכור חלק כפול בירושה. אבל אם גָּבוּ מָעוֹת, אֵין לוֹ לבכור חלק כפול, כיון שהמעות לא היו מוחזקות ברשות האב, אלא רק ראויות לבוא לידו. ומוכח שרבה סובר ששעבודא דאורייתא, ולכן קודם שגבה המלוה את הקרקע כבר נחשב הדבר כאילו היא ברשותו, ושלא כדבריו כאן.

הגמרא מנסה לתרץ: וְכִי תֵּימָא שלא נאמרה המחלוקת לעיל בצורה נכונה, וְאֵיפּוּךְ – ויש להפוך את השיטות, את דבריו דְּרַבָּה יש להפוך לְדִבְרֵי עוּלָּא, ואת דבריו דְּעוּלָּא יש להפוך לְדִבְרֵי רַבָּה, שהוא האומר ששעבודא דאורייתא, ונמצא שרבה הולך בשיטתו לגבי יורשת בכור, ששעבודא דאורייתא. דוחה הגמרא: וְהָא אָמַר עוּלָּא, דִּבְרֵי תּוֹרָה, שַׁבָּעַל חוֹב דִּינֵיהּ [–דינו] לגבות את חובו בְּזוּזֵי דְּרִית, הקרקע הגרועה ביותר שיש ללוה, ומכך שאמר עולא שדין גביה מזיבורית הוא מן התורה, מוכח שהוא סובר שמן התורה משועבדת למלוה קרקע זו, ואם כן רבה החולק עליו הוא האומר ששעבודא לאו דאורייתא, ואי אפשר להפוך את השיטות.

מתרצת הגמרא: (אֶלָּא) לעולם רבה סובר ששעבודא לאו דאורייתא, וכמבואר בסוגייתנו, וְרַבָּה שאמר לעיל ש'גבו קרקע יש לו, גבו מעות אין לו', טַעְמָא דִּבְנֵי מַעֲרָבָא קָאָמַר – אמר חילוק זה בין קרקע למעות לדעתם של בני מערבא, שאמרו שם שהבכור נוטל פי שנים בחוב, ואילו לֵיהּ לָא סָבְרָא לֵיהּ – רבה עצמו אינו סובר כלל כדבריהם, אלא אף אם גבו קרקע אין הבכור נוטל פי שנים, כיון ששעבודא לאו דאורייתא.

הגמרא מביאה דעת אמוראים נוספים בענין זה, ובענין גביית החוב מיורשי הלוה: רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ, מְלַוֶּה עַל פֶּה אֵינוֹ גּוֹבֶה לֹא מִן הַיְּורְשִׁין, וְלֹא מִן הַלָּקוֹחוֹת. מַאי טַעְמָא, כיון דִּשְׁעַבּוּדָא לָאו דְּאוֹרַייְתָא. דעת החולקים: רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ, מְלַוֶּה עַל פֶּה גּוֹבֶה בֵּין מִן הַיְּורְשִׁין וּבֵין מִן הַלָּקוֹחוֹת. מַאי טַעְמָא, כיון דִּשְׁעַבּוּדָא דְּאוֹרַייְתָא.

הגמרא מקשה על דברי רב ושמואל שחוב בעל פה אינו גובה מיורשים: מֵיתִיבֵי, שנינו בברייתא, אף שסתם שור שהורג אדם חייב סקילה ואם הוא מועד בעליו משלמים גם כופר, מכל מקום הַחוֹפֵר בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָפַל עָלָיו שׁוֹר, וַהֲרָגוֹ, השור פָּטוּר מסקילה, ובעליו פטורים מכופר, כיון שהחופר הזיק לעצמו בכך שחפר בור וגרם לנפילת השור. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאִם מֵת הַשּׁוֹר בנפילתו לבור, יוֹרְשֵׁי בַּעַל הַבּוֹר חַייָבִים לְשַׁלֵּם את דְּמֵי הַשּׁוֹר לְבַעֲלָיו, שהרי אביהם חפר את הבור וגרם בכך למיתת השור, ואף שהוא עצמו מת, חייבים יורשיו לשלם. ולדעת רב ושמואל שמלוה על פה אינה נגבית מהיורשים, מדוע חייבים יורשי הלוה לשלם חוב זה, שאינו חוב שבשטר.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֲלָעָא, אָמַר רַב, הברייתא עוסקת בְּשֶׁעָמַד החופר בַּדִּין קודם שמת, וחייבוהו לשלם את דמי השור, וחיוב בית דין דינו כחיוב הכתוב בשטר, שגובה אף מהיורשים.

מקשה הגמרא: וְהָא 'הֲרָגוֹ' קָתָנֵי בברייתא, ואם נהרג כיצד

המשך בעמוד יח

העמידוהו בדין. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה**, מדובר בברייתא **שֶׁרַק עָשָׂה** השור **מְרָפָּה**, והעמידוהו בדין, ואחר כך מת. מקשה הגמרא: **וְהָא אָמַר רַב נָחְמָן, תָּנֵי תַּנָּא** – שנה התנא ברייתא זו באופן **שֶׁמֵּת** החופר, **וְקָבְרוּ** השור תחתיו בקרקעית הבור, וכיצד עמד בדין. מתרצת הגמרא: **הָתָם**, מדובר באופן **דְּיָתְבֵי דַּיְינֵי אַפּוּמָּא דְּבֵירָא** – שישבו הדיינים על פי הבור, **וְקודם שמת, חִיְּיבוּהוּ** לשלם את דמי השור לבעליו.